

dels claus, per tot ver, / per tal qu'en batayla l portàs, / per so que ls enemics *sobràs*», *Lleg Rim Sevilla*, v. 1292. Sobre tot això veg. encara més exs. de Llull (*Gentil*, 96, 108; 1.ª e 2.ª *Intenció*, 375; *VidesR*, gloss., i *LleuresC*, 360). «Totz temps cobeza / fa ls pus sobrers *sobrar*», Cerverí, 32 42.

B) Com a intr. es troba també a l'E Mj. i àdhuc des dels orígens. No solament en el sentit de 'sobreeixir', 'sobreabundar': «lavors *sobrà* la vostra sanc ---» (per tant haurà de sagnar-la), *Set Savis*, v. 1967; o 'quedar, restar': «On són tots los reys de Grècia? Quèls *sobra* de la victòria que hagueren dels troians?»», *Curial (NCL)*, III, 42), accs. que ja són del llatí clàssic; sinó també en el modern de 'ser de sobres, ser sobrant': «tot ço qui *sobre* als clergues, part lurs necessitats, deu ésser dels pobres», Llull (*Blanq*, *NCL*, II, 80 9); «venuts tots los béns --- deven-se pagar tots los creedors --- e si re ne *sobra*, deu hom posar en una Taula», *CostTort*, x, § 13, 18; «molts qui ara reben castells --- pensen: —Aitant he de guàrdia del castell, e per aitant trobaré un escuder qui l me tendrà, e aitant me n *sobrarà* cascun any», Muntaner (Casac, v. 74.5); «e si res *sobrava* dels dits 100 sols. ---», ross., a. 1360 (*InuLC*); «havia un mercader qui entrant en la Seu --- après que fonc vengut de son viatge, encès candeles per los altars, e a la fi *sobrà*-li n una, e viu aquí la ymatge del diable», Eiximenis (*Dotzèn*, § 150); una cínica sensual diu, parlant, en sentit eròtic, del seu marit i el seu amant: «si ell ha tots temps pres de mi ço que n'ha hagut mester e li ha plagut, yo ¿què devia fer de ço que li *sobrava*? Devia-u lençar als cans?», *Decam*, VI, § 7, 365.2f. (trad. *avanzare* 'estalviar').

Com a resultat de la ü breu del present SÜPĒRAT esperaríem en romànic una o; però, de fet, tant la del substantiu postverbal com la del present és *sobra* en tot el territori de la llengua, en contrast amb la o de la prep. *sobre*, i amb la o no diftongada del cast. *sobra*; cosa que podríem pendre com efecte de la norma (establert *LleuresC*, 189-195) de l'obertura de la o en síl·laba inicial; es tracta però, d'un fet que en català té una extensió inusitada, com sigui que també cobreix les diòcesis de Girona i Elna, on aquella norma no té vigència: allà *plor*, *plora*, *flor*, *põndre*, i en canvi *sobra*; i en aquest cas sembla haver estat unànime i constant des del S. XIII, segons les rimes: «l'enemics, que ls peccadors *sòbra* / can los troba en mala *òbra*», Cerverí (*Oració d t dia*, v. 101); *sòbra* 'domina' / *obra* G. de Cervera (1104c); i rima amb *manobra* i amb *cobra* de *cobrar* en JRoig (*Spill*, 691, 1213); les formes verbals *sobra* i *sobre* van entre els rims plenisonants en el *Torc*. d'Aversó, §§ 354, 827.

Aquest irregular timbre obert de la vocal s'estén a la llengua d'oc, almenys pel que fa al substantiu postverbal *sobra(s)*, en la major part del territori, car si bé l'article està encapçalat *soubro* en el *TdF* és *sobro*, -e la forma que consta en altres dialectes, almenys en gascó; i les rimes medievals són unànimes, *sobras/obras* en el *Brev d'Amor* (18226) i en tres trobadors (anònims pel que jo sé però sens dubte clàs-

sics), i fins en un Misteri provençal del S. xv (*PSW* VII, 687-688); és cert que no consta enlloc cap rima del verb *sobrar* (*PSW*, Rayn. ni cap dels sis exs. del gloss. de la *Chr*. d'Appel), però és clar que devia tenir la mateixa vocal que el postverbal. No es pot tractar, doncs, en aquest cas, d'aquella norma fonètica sinó de l'analogia exercida pel subst. *obra* i per verbs de tanta freqüència i importància com *tròba*, *òbra*, *còbre* COPE-RIT, *òbre* APERIT.

Altreament, que en català el timbre *sòbrə* és quasi general, és el que crec, i el que confirma *AlcM*, almenys en el subst.; hi ha, però, alguna excepció més o menys local: de CastPna. tinc anotat *sóbrəs* (1961), en el sentit, sembla, de 'sobres del reg, escorrim's', veg. *marjaló*; *də sóbrəs* loc. adv. Ripollès (St. B. de Tenes, 1954). En aranès *súbres* prep. (segons la gramàtica de Mn. Condò); *de súbres* (o bé *mása*) resposta de Tredòs a la qüestió «j'en ai *trop* (de cerises etc.)», *ALGc*. IV, 1607. Per a un *sobres*, veg. infra, però això ja no és clar que no vingui de *sobre* prep-adv.

Sobrat adj 'més que suficient' no apateix fins molt més tard, i a penes abans del S. XVI, en el *Somni de J. Joan*: «Portant al coll tants feixos / de *sobrats* anys / ---» (v. 2732) i *AlcM* n'hi afegeix un parell del segle XVI; car el context en un passatge de Jaume Roig és de sentit massa ambigu perquè ens en puguem fiar: «pels mantells / al ruc posats, / e pels *sobrats* / dotze sportins, / del peix cofins / e pa plegats» (v. 14885): és possible i em sembla endevinar que es refereixi a les bodes de Canà (on *sobrà* el menjar miraculosament) però no és clar, i potser més aviat al·ludeix a l'entrada triomfal del Salvador a Jerusalem: fins en aquell cas es podria entendre com a participi, 'posat al damunt'.

Des del segle XVI ja ho tenim clar, almenys en textos susceptibles de valencianisme. En Onofre Pou, no sols abunda el *sobrar* intr.: «DE ALGUNES SUZIEDATS: llavar o rentar la suziedat o lo vaxell --- lo que *sobra* de la taula ---», «*semiscrupulum* era de 50 peus, tenia 7 peus i 1 dit a tots quadros, *sobren* dos dits» i altres de semblants (*TbPu*, 230, 81); car així mateix l'adj. *sobrat* ja hi és freqüent: «llogar casa a algú per *sobrat* preu: conducere domum de aliquo nimium magno», 'impertinent, fora de lloc': «theatrum ---: los *sobrats* continents sovint fan fastig: palaestrici motus saepe sunt odiosiores»; «granum' és lo més chic pes, lo qual no se ha de entendre de forment, ni ordi, ni llegum; y pensar trobar per assí lo verdader pes dels antics, és *sobrat*: mas com se porien trobar, direm en lo graner», OPou (*TbPu*, 128, 154, 202). *Sobrat* només es troba com a part. passiu del verb tr. *sobrar* en les obres de Llull; *sobrat* 'excessiu' no és de Llull sinó hapax d'una variant molt tardana de la *Doctr Pueril*, que reemplaça *sadollament* per *sobrada* *replecció*

Val a dir que fins avui l'ús de l'adjectiu *sobrat* té en general un regist acastellanat,¹ almenys en cat central: en el Princ això no apareix, o és en gent de llenguatge i estil impur, o almenys en passatges susceptibles de model foraster, i de data ja molt moderna: no n'exceptuaria ni algun cas de matís peculiar: «la orde